

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με τον όρο «ερνασία» εννοούμε κατά κανόνα την πληρωμένη εργασία του εμπορευματικού τομέα της παραγωγής και όχι την απλήρωτη, που γίνεται στο σπίτι ή στο χωράφι ή και στην οικογενειακή επιχείρηση, αποκλειστικά από γυναίκες.

Είναι όμως γνωστό ότι σ' ολόκληρο τον κόσμο, όπως έχουν δείξει έρευνες του ΟΗΕ, τα δύο τρίτα της συνολικής δουλειάς — μέσα και έξω από το σπίτι — γίνεται από τις γυναίκες και δεν έχουμε λόγους να πιστεύουμε ότι η χώρα μας, όσον αφορά την κατανομή της εργασίας ανάμεσα στα δύο φύλα, αποτελεί εξάιρεση.

Η έξοδος της Ελληνίδας στην παραγωγή και στην επίσημη αγορά εργασίας είναι φαινόμενο πρόσφατο σχετικά, αυτού του αιώνα. Θεωρητικά, σήμερα πια, η Ελληνίδα έχει τη δυνατότητα να ασκήσει κάθε επάγγελμα από το πιο ταπεινό μέχρι εκείνο που βρίσκεται στην πιο ψηλή κοινωνική ιεραρχία.

Ζωγία Χρονάκη

Μέλος της Ομάδας Γυναικείων Σπουδών του Α.Π.Θ.

Το δικαίωμα για εργασία και για τα δύο φύλα καθώς και η ισότητα στην αμοιβή κατοχυρώνεται αντανακλαστικά στο άρθρο 22. Είναι μία από τις καινοτομίες του Συντάγματος του 1975. Μια διάταξη που ρυθμίζει νομικά το αίτημα τώσων αγώνων του γυναικείου κινήματος στη χώρα μας. Η τυπική νομική ρύθμιση δεν σημαίνει βέβαια και την ουσιαστική της εφαρμογή. Πολύ δε περισσότερο δεν σημαίνει την εξάλειψη εκείνων των συνθηκών που διαμορφώνουν μια κοινωνική αντίληψη, μια ιδεολογία, που εμποδίζει την είσοδο και την εξέλιξη των γυναικών στα χώρο της παραγωγής και της αγοράς εργασίας.

Ο βασικός διαχωρισμός αιώνων για τους ρόλους και τη θέση των δύο φύλων, που ορίζει τον Άντρα στο χώρο του Δημόσιου και της παραγωγής και τη Γυναίκα στο χώρο του ιδιωτικού και της αναπαραγωγής, εξακολουθεί να ισχύει ακόμη και σήμερα και να προσδιορίζει τις λειτουργίες και το στόχο της ζωής τους.

Η ιδεολογία της κατεπαιρηγμένης του γυναικείου φύλου, του προορισμού της και του περιορισμού της στο σπίτι και την Οικογένεια, εξακολουθεί να υπάρχει και να αναπαράγεται μέσα από τους διάφορους θεσμούς, όπως η οικογένεια, η παιδεία, η πολιτική, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ένας από τους κύριους τομείς όπου εμφανίζεται έντονα αυτή η αντίληψη είναι ο τομέας της εργασίας. Ενώ για το αντρικό φύλο θεωρείται αυτονόητη η κατοχύρωση του δικαίου μαζο, για το γυναικείο αντίθετα

αντιμετωπίζεται σαν κάτι το εξαιρετικό ή δευτερεύον και γι' αυτό έξω από τη ζωή των γυναικών.

Οι γυναίκες μπαίνουν στην παραγωγή είτε σε περιόδους που λείπουν τα αντρικά εργατικά χέρια, - πόλεμοι, μετανάστευση- είτε σαν φτηνή εργατική δύναμη, είτε κάτω από την πίεση έντονων οικογενειακών οικονομικών αναγκών. Ωστόσο το φαινόμενο της γυναικείας εργασίας γενικεύεται. Το ποσοστό της συμμετοχής τους φτάνει μέχρι το 30% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού.

Οι συνθήκες εισόδου των γυναικών στο χώρο της εργασίας χαρακτηρίζονται συνήθως από την έλλειψη εκπαίδευσης, ειδικών γνώσεων, με πλήρη σχεδόν άγνοια των νέων επαγγελματιών και των δυνατοτήτων που αυτά προσφέρουν. Σήμερα το 85% των γυναικών που απασχολούνται στη Βιομηχανία είναι ή θεωρούνται ανειδίκευτες.

Ενώ νομικά είναι πλέον ανοιχτά όλα τα επαγγέλματα, ουσιαστικά εξακολουθεί να λειτουργεί ο φυλετικός διαχωρισμός και προσδιορίζονται αυτά σαν «αντρικά» ή σαν «γυναικεία». Η γυναικεία εργασία δεν συμπίπτει σχεδόν ποτέ με την αντρική. Φυσική συνέπεια αυτών των στοιχείων και του διαχωρισμού είναι η κοινωνικά κατοχυρωμένη και αποδεκτή διαφορά στην αμοιβή. Η είσοδος μεγάλου αριθμού γυναικών σε κάποιο κλάδο επιφέρει αυτό που ονομάζεται «θηλωποίηση» του επαγγέλματος» με αρνητικές πάντα συνέπειες.

Οι συνθήκες με τις οποίες εργάζεται η γυναίκα είναι εντελώς διαφορετικές από αυτές του άντρα. Από τη μια πλευρά είναι επιφορτισμένη με φροντίδες και υποχρεώσεις που την αναγκάζουν να καλλιεπεί ένα τριπλό ωράριο εργασίας—εργάζομενη, νοικοκυρά, συζύγου-μητέρα— πράγμα που της δημιουργεί άγχος, ενόχες, ασυνέπεια, υπερκόπωση και από την άλλη αντιμετώπιζεται σαν σεξουαλικό αντικείμενο από τον εργοδότη, τον συνάδελφο και τον τυχόν πελάτη. Αυτή η αντιμετώπιση της επιφέρει επί πλέον ένα αίσθημα ανασφάλειας και ντροπής ακόμη και όταν σταματά σε παρατηρήσεις, αστειώσεων ή εξευτελιστικών σχόλια.

Η γυναίκα και όταν εργάζεται πιεστεί και προσπαθεί να ανταποκριθεί στο κύριο ρόλο που της έχει κοινωνικά αποδοθεί: αυτόν της καλής νοικοκυράς, της καλής συζύγου, της καλής μητέρας. Είναι υποχρεωμένη τις πιο πολλές φορές να καλύψει την έλλειψη Κοινωνικής Πολιτικής του Ελληνικού Κράτους και να εκτελέσει χρέη νοσοκόμας, νταντάς, να γηροκομεί τα ηλικιωμένα άτομα της Οικογένειας. Αντικαθιστά τα Νοσοκομεία, τους Παιδικούς Σταθμούς, τα Συμβουλευτικά Κέντρα, τις Στέγες ηλικιωμένων.

Κάτω από το βάρος αυτών των πολυπληθών υποχρεώσεων, που και η ίδια έχει μάθει να τις θεωρεί αποκλειστικά δικές της, δεν της μένει ούτε ο ελάχιστος χρόνος για να εκφράσει, πολύ περισσότερο να ικανοποιηθεί τις δικές της ανάγκες, τα δικά της ενδιαφέροντα ή να συμμετάσχει με

Πίνακας 1α. Οι γυναίκες είναι συγκεντρωμένες κυρίως σε 6 -εξ-βιομηχανικούς κλάδους.

I Υφαντουργία	65%
III Επεξεργασία καπνού	64%
II Έτοιμα ρούχα	62%
IV Παιούσια	62%
V Τρόφιμα	44%
VI Χαρτί - ελαστικό	42%

Πηγή: Πετριωνίτη Σανθί: Εξέλιξη και επιπτώσεις της νέας Τεχνολογίας.

-Ο Αιώνας της Γυναίκας- τ. 18 σελ. 15.

16. Μέσος όρος ωριαίας αμοιβής (σε δραχμές) των μισθωτών βιομηχανίας - βιοτεχνίας - Β' τρίμηνο 1985

	Άνδρες	Γυναίκες
Καπνού	338,3	300,9
Ενδυμασία	300,4	242,7
Διατροφή	308,6	258,1
Ελαστικού	328,1	253,7
Σύνολο	343,6	265,5

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο Ε.Σ.Υ. Μάιος 1986 τομ. 31ος τεύχος Δ

Πίνακας 2. Κατανομή μόνιμων υπαλλήλων του Δημοσίου κατά φύλο, επίπεδο εκπαίδευσης και θέση στην ιεραρχία.

		α) Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών							
		Βαθμός							
Άνδρες	Γυναίκες	1	2	3		7	8		
		97,4	93,3	88,3		50,9	52,0		
		2,6	6,7	11,7		49,1	48,0		
		β) Απόφοιτοι Τεχνικών Σχολών							
		Βαθμός							
Άνδρες	Γυναίκες	2	3	4		8	9		
		97,5	98,9	90,8		69,9	45,6		
		2,5	1,1	9,2		30,1	54,4		
		γ) Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης							
		Βαθμός							
Άνδρες	Γυναίκες	4	5			9	10		
		73,0	64,6			38,9	34,8		
		27,0	35,4			61,1	65,2		
		δ) Απόφοιτοι Δημοτικού							
		Βαθμός							
Άνδρες	Γυναίκες	7	8	9					
		88,9	86,7	94,3					
		11,1	13,3	5,7					

κάποιο τρόπο στη Δημόσια ζωή. Αυτές οι συνθήκες που χαρακτηρίζονται σαν «προσωπικοί λόγοι» και όχι σαν κοινωνικά προβλήματα, επιβάλλουν στην εργαζόμενη γυναίκα μια αντιμετώπιση της δουλειάς της είτε σαν προσωρινής είτε μόνο σαν μέσο ερακονόμησης κάποιου χρηματικού ποσού.

Παράλληλα, όμως, έχει να αντιμετωπίσει και τον ανταγωνισμό των συναδέλφων της – με άνιστους όρους – που της περιορίζουν τις δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης. Η συνείδηση που της καλλιεργείται μέσα από αυτές τις καταστάσεις την περιορίζει και της αφαιρεί τις ευκαιρίες για εξέλιξη και για κατάκτηση διευθυντικών θέσεων. Μ' αυτό το τρόπο βρίσκεται έξω από τα κέντρα των αποφάσεων και του σχεδιασμού και στο χώρο της εργασίας.

Ένας πολύ μεγάλος αριθμός γυναικών – άγνωστος μέχρι στιγμής – αρκείται, για να καλύψει τις οικονομικές του ανάγκες σε μια περιθωριακή απασχόληση, που όμως όσο πάει και διευρύνεται, τη δουλειά με το κομμάτι μέσα στο σπίτι. Μια απασχόληση με υπερβολική εκμετάλλευση, χωρίς νομική κατοχύρωση, χωρίς ωράριο, υγειονομική περίθαλψη και συνταξιοδότηση, η οποία δίνει και την ψευδαίσθηση ότι η γυναίκα δεν αφήνει το σπίτι της, τα παιδιά της, το νοικοκυριό της. Μια απασχόληση που την απομονώνει ακόμη περισσότερο, εξατομικεύει τα προβλήματά της και της αποκλείει κάθε δυνατότητα συλλογικής δράσης.

Σε μια άλλη κατηγορία εργαζομένων, με την ίδια σχεδόν αντιμετώπιση, εντάσσεται και το ποσοστό εκείνων των γυναικών που απασχολούνται στην μικρή συνήθως οικογενειακή επιχείρηση. Είναι τα «συμβολιζόμενα και μη αμοιβόμενα άτομα» που φτάνουν το 47% των εργαζομένων γυναικών.

Με αυτές τις συνθήκες, την κοινωνική αντίληψη και αντιμετώπιση που χαρακτηρίζουν την συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι φυσικό να υφίστανται πρώτες και σε μεγαλύτερο βαθμό τις συνέπειες κάθε οικονομικής κρίσης και να οδηγούνται ξανά πίσω στα σπίτια τους. Η ανεργία των γυναικών ενώ είναι πολύ μεγαλύτερη σε ποσοστό από αυτή των αντρών, καταλήγει να μην θεωρείται κοινωνικό πρόβλημα αλλά μια θετική λύση για τον περιορισμό της αντρικής.

Το ποσοστό της γυναικείας ανεργίας δεν μπορεί να υπολογιστεί επακριβώς, γιατί συνήθως οι νέες κοπέλες δεν αναζητούν δουλειά μέσω των Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας, άρα και δεν καταγράφονται στο εργατικό δυναμικό.

Η κατά φύλα κατανομή των ρόλων αναπαράγεται και στο συνδικαλισμό, εργατικό και επαγγελματικό. Η αρχή «ο συνδικαλισμός είναι αντρική δουλειά» κυριαρχεί τόσο στην αντρική λογική όσο – κατά συνέπεια – και στη γυναικεία. Και ενώ οι γυναίκες μετέχουν μαζικά και μαχητικά στις κινητοποιήσεις του χώρου της δουλειάς τους, είναι απύσες από τα συνδικα-

λιστικά όργανα. Άλλωστε το ωράριο του συνδικαλισμού δεν χωράει στο γυναικείο ωράριο και τις γυναικείες υποχρεώσεις.

Η σύνθεση των Διοικήσεων των επί μέρους κλάδων, των Ομοσπονδιών, των Εργατικών Κέντρων και αυτής της ΓΣΕΕ αποδεικνύει του λόγου το αληθές.

Ακόμη και όταν ο κλάδος αποτελείται στην πλειοψηφία του από γυναίκες, στα Διοικητικά Συμβούλια εκπροσωπείται κυρίως από τους έστω και λίγους άντρες συνάδελφους.

Το συνδικαλιστικό κίνημα μέχρι τώρα ποτέ δεν ασχολήθηκε με τα προβλήματα των εργαζομένων γυναικών, θέτοντας πάντα άλλες προτεραιότητες στις διεκδικήσεις και τους αγώνες του και περιορίζοντάς σε κάποιες διακηρύξεις για την ισότητα της αμοιβής ή τη δημιουργία θρεφτικών παιδικών σταθμών.

Τα τελευταία χρόνια και κάτω από την πίεση των ιδιών των γυναικών και των αγώνων τους αρχίζουν να ρυθμίζονται νομοθετικά κάποια βασικά προβλήματα.

Η ΕΟΚ το 1975, 1976, 1978 εξέδωσε τρεις οδηγίες που αναφέρονται στην ισότητα των αμοιβών, την ίση μεταχείριση Αντρών και Γυναικών στην πρόσβαση, την επαγγελματική εκπαίδευση, την πρόωθηση και τις συνθήκες εργασίας και στα θέματα Κοινωνικής ασφάλισης.

Οι Οδηγίες αυτές «υποχρέωναν» τα Κράτη-μέλη της Κοινότητας να συμμορφώσουν τη νομοθεσία τους προς

Πίνακας 3α | Άνεργοι κατά φύλο (σε χιλιάδες)

Άνδρες 149,6	Γυναίκες 159,4
II Διάρκεια ανεργίας 12 μήνες και άνω (σε χιλιάδες)	
Άνδρες 41,3	Γυναίκες 76,6
III Από το σύνολο «Νέοι» (σε χιλιάδες)	
Άνδρες 38,8	Γυναίκες 78,1
36. Είδος ενεργειών προς ανεύρεση εργασίας	
I Γράφηκαν σε Δημόσια Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας	
Άνδρες 25,7	
Γυναίκες 12,5	
II Μέσω μικρών αγγελιών	
Άνδρες 8,0	
Γυναίκες 19,5	

πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (απασχολήσεως) ΕΣΥ - έτους 1984

Πίνακας 4

ΓΣΕΕ Ε.Κ.Θ.	45 μέλη 31 μέλη	1 Γυναίκα 1 Γυναίκα
Τοπική Διοικούσα Εργαστηριακών ΙΚΑ Θεσ/νίκης (παραιοευστ-στρίες - χείριστρες - οδοντοτεχνίτες ΙΚΑ)		
	5 μέλη	1 Γυναίκα
Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Θεσ/νίκης Δ.Σ.		
	9 μέλη	3 Γυναίκες
Δικηγορικός Σύλλογος Θεσ/νίκης Δ.Σ.		
	19 μέλη	3 Γυναίκες

αυτή την κατεύθυνση. Στη χώρα μας με πολλή δυσκολία και καθυστέρηση και παρά την Συνταγματική επιταγή, ψηφίστηκαν κάποιοι Νόμοι και επικυρώθηκαν ορισμένες Διεθνείς Συμβάσεις που ρυθμίζουν τα ίδια θέματα. Οι πιο ουσιαστικοί είναι ο Ν. 1414/84 «για την ισότητα των εργασιακών σχέσεων και ο Ν. 1483/84 για την Γονική άδεια των εργαζομένων. Και αυτοί όμως δεν ισχύουν για το σύνολο των εργαζομένων γυναικών αφού αναφέρονται και αφορούν μόνο τις εργαζόμενες γυναίκες στον ιδιωτικό τομέα αλλά όχι και στο Δημόσιο. Τόσο όμως οι Διεθνείς Συμβάσεις όσο και οι Νόμοι είτε παραμένουν στο επίπεδο των διακηρύξεων και των γενικοτήτων είτε ρυθμίζουν κατ' αρχήν κάποια θέματα συγκεκριμένα, αλλά αδύνατα να εφαρμοστούν και δεν εφαρμόζονται με ευθύνη της κεντρικής Κρατικής εξουσίας. Η μη ύπαρξη υπεύθυνων υπηρεσιών

και οργάνων που θα τους επιβάλλουν και θα επιβλέπουν την εφαρμογή τους, τους καθιστούν ανενεργούς και ουσιαστικά ανύπαρκτους.

Με αυτό τον τρόπο διατηρείται η διάσταση ανάμεσα στο ποιά είναι η ζωή των γυναικών σύμφωνα με το γράμμα του Νόμου και ποιά είναι στην πραγματικότητα.

Μέσα λοιπόν σ' αυτές τις συνθήκες, με όλα αυτά τα προβλήματα, τις δυσκολίες και τις προκαταλήψεις «μπαίνει» η γυναίκα στο χώρο της αμειβόμενης εργασίας και διεκδικεί το δικαίωμα στην δουλειά, στην πορεία για την Απελευθέρωσή της.

Βιβλιογραφία

1. «Ο Φάκελος της Ισότητας» συλλογή άρθρων Κ. Κασμάτ. Η Γυναίκα στην

ασαχόληση, Γ. Κραβαρίτου - Μανιτάκη: Ισότητα και κοινωνική πολιτική Β. Φιλίας: Η θέση της Γυναίκας σήμερα: κοινωνικές συντεταγμένες

Ζ. Χρονάκη: Οι Γυναίκες σήμερα Εκδ. Οδυσσεύς 1982

2. Αυδή-Καλάνη 1982: «Η επαγγελματικά εργαζόμενη Ελληνίδα» Εκδ. Παπασύλης 1978

3. Βασιτάκη Στάυρου: «Η Γυναίκα στη μισθωτή εργασία»

Εκδ. Παπασύλης 1981

4. Παναγιώτη Τζίφα Κ.: «Η θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα» Εκδ. Νέα Σύνορα 1984

5. «Ο Αγώνας της Γυναίκας» αφιέρωμα στη γυναικεία εργασία τ. 18-1983.

6. Seddon Α.: «Κρατείστε τις γυναίκες στη θέση τους» Η σεξουαλική επιθετικότητα στη δουλειά γίνεται θέμα συλλογικής μελέτης» «Ανακάλυψη» Πολιτική Επιθεώρηση τ. 1 - 1983

7. Greer Germaine: Η Γυναίκα Ευνούχος, Εκδ. Ερμής 1978.

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

στον ιδιωτικό χώρο με μόνο αντικείμενο και λόγο ύπαρξης του την αναπαραγωγή, για αιώνες κρατήθηκε συνειδητά έξω από εκεί όπου ασκούσαν η πολιτική. Οι άντρες μονοπώλησαν και διαχειρίστηκαν τις διάφορες εξουσίες. Έργο των αντρών είναι τόσο οι θεωρητικές επεξεργασίες όσο και η ενεργητική έκφρασή τους. Αντρικές οι αξίες, οι τρόποι οργάνωσης, οι συμπεριφορές που επιβλήθηκαν και τη χαρακτηρίσαν σ' όλες τις στιγμές της ιστορίας από τις πιο επαναστατικές και ριζοσπαστικές μέχρι τις πιο σκοταδιστικές. Η πολιτική δεν θέλησε και δεν «χώρεσε» τις γυναικείες υποτιμήσεις συνειδητά τη θέση και το ρόλο τους στην κοινωνία. Η άρνηση και η δυσπιστία απέναντί τους εκφρόνισαν σε ένα διπλό επίπεδο: τόσο στη φυσική αδυναμία που τις χρώθηκε όσο και στη νομική που κατασκευάστηκε σε βάρος τους. Μέσα από αυτή την υποτίμηση διαμορφώθηκε η θέση-αντίδραση των γυναικών, το να θεωρούν την πολιτική κάτι έξω από τη ζωή τους, τα προβλήματα τους, τα ενδιαφέροντά τους και τις ανάγκες τους.

Για πάρα πολλούς αιώνες δεν είχαν ούτε την τυπική δυνατότητα να συμμετάσχουν και να συνυπάρχουν με τους άντρες σ' αυτό τον τομέα. Η τυπική κατάκτηση και η νομική κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών είναι φαινόμενο του αιώνα μας και αποτελέσματα σκληρών

Αν προσπάθησουμε να ορίσουμε την έννοια της Πολιτικής σαν ενασχόληση με τα κοινά, σαν ενδιαφέρον για τις υποθέσεις της Πόλης, της οργάνωσης των κοινωνιών, σαν το χώρο όπου συζητούνται και παίρνονται αποφάσεις που καθορίζουν αποφασιστικά διάφορους τομείς της ζωής των ατόμων, τότε θα δούμε ότι το Γυναικείο φύλο ιστορικά είναι αποκλεισμένο από αυτήν. Τυπικά μεν μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, ουσιαστικά δε ακόμη και σήμερα, αφού η γυναικεία οργάνωσή από τους Άντρες και προς όφελός τους, επανακάμει το ένα χέρι ό,τι παραχωρεί με το άλλο στις γυναίκες.

Η Πολιτική πραγματώνεται και εκφράζεται κυρίως μέσα από τους διάφορους θεσμούς του Κράτους, το Κοινοβούλιο, την Κυβέρνηση, τα Πολιτικά Κόμματα, την Τοπική Αυτοδιοίκηση κ.ά.

Οι γυναίκες είναι μέλη της Πόλης, της κοινωνίας, του Κράτους. Οι υποθέσεις τους τις αφορούν, οι αποφάσεις που παίρνονται έχουν επίδραση και στη δική τους ζωή, αλλά οι ίδιες δεν μετέχουν στους φορείς που τα αντιπροσωπεύουν, άρα και δεν επηρεάζουν ούτε τις διαδικασίες οργάνωσης και λειτουργίας τους, ούτε και τα αποτελέσματά τους.

Ο χώρος της πολιτικής είναι κατ' εξοχήν εκείνος όπου εκδηλώνεται πιο εντυπωσιακά η «αντρική» διάσταση της κοινωνίας και της εξουσίας.

Το γυναικείο φύλο περιορίζεται

και μακροχρόνιων αγώνων από μέρους τους.

Ας προσπαθήσουμε να δούμε —υποχρεωτικά αρκετά συνοπτικά και γι' αυτό σχηματικά— πως διαμορφώνεται η σχέση των γυναικών με την πολιτική.

Το Κράτος είναι η πιο σύνθετη μορφή της Πολιτικής, αλλά και η πιο ολοκληρωμένη και βέβαια η πιο καταπιεστική. Το Κράτος αποτελεί από τη μια πλευρά το μεγαλύτερο μηχανισμό καταναγκασμού και από την άλλη διαθέτει την ικανότητα να δημιουργεί κανόνες και νόμους υποχρεωτικούς για όλους μέσα σε μια θεωρητική και εμπεριστατωμένη αποδοχή της αρχής της ισότητας. Είναι ένα τμήμα της κοινωνίας που εγκλωβίστηκε πάνω από αυτήν και την εξουσιάζει. Η πολιτική είναι φτιαγμένη από το Κράτος.

Η γυναίκα ζει σε σχέση με το Κράτος τη μεγαλύτερη ιστορική απόσταση της από την πολιτική που εκφράζει εμπειρίες, σκέψεις, καλή ή κακή γνώση, και που αντανακλά κατά συνέπεια την εικόνα, το δράμα που έχει το αρσενικό φύλο για το γυναικείο.

Οι γυναικείες εμπειρίες, απόψεις, αξίες, η δική τους συλλογικότητα, τα δικά τους κριτήρια, η διαφορετική αντίληψη για την ιδότητα, την ελευθερία, τη δημοκρατία, την αντιπροσωπευτική βρισκονται έξω από την πολιτική, άρα και από το Κράτος. Γι' αυτό και οι γυναίκες, συνειδητά οι λίγες, συνειδητά η υποσυνείδητα οι πολλές, δυσπιστούν σ' αυτήν την εξουσία και τον τρόπο άσκησης της.

Η πιο αρχαία πρόκληση στο Κράτος και την εξουσία εκδηλώνεται από μια γυναίκα, την Αντίγονη. Συγκρούεται μαζί της, αρνείται να την υποδεχτεί, παραβιάζει τους νόμους που αυτή επιβάλλει αφού δεν συμφωνεί μαζί τους και τη προκαλεί. Με τμήμα το